Rhyfel Crimea

Digwyddodd Rhyfel y Crimea rhwng 1853 a 1856.

Roedd yr ymladd yn y Crimea, rhan fwyaf yn yr ardal yn ne Rwsia ar y pryd (sydd bellach yn rhan o'r Wcráin).

Ar un ochr roedd Prydain, Ffrainc, a Thwrci, ac ar yr ochr arall roedd Rwsia.

Ymhlith y catrodau a oedd hefo'r Prydeinwyr oedd y 23ain Catrawd Troed, y Ffiwsilwyr Brenhinol Cymreig.

Cymerodd y gatrawd ran yn y ddau ymosodiad mawr ym Mrwydr yr Alma, yn Sevastopol ac yn Inkerman.

Cymerodd yr ymgyrch doll fawr ar y 23ain, gan golli 754 o swyddogion a dynion - 530 ohonyn nhw oherwydd afiechydon.

Rhyfel Crimea

Digwyddodd Rhyfel y Crimea rhwng Hydref 1853 a Chwefror 1856. Roedd yn uno cynghrair Ffrainc, Prydain, Twrci a Sardinia yn erbyn Rwsia. Gwireddwyd yn wreiddiol oherwydd gwrthdaro yn ymwneud â hawl Cristnogion yn y Wlad Sanctaidd.

Yn aml, ystyrir y rhyfel fel y rhyfel 'modern' cyntaf, yn cynnwys gwyddorau arloesol fel rheilffyrdd a chyfathrebu telegraff. Daeth hefyd yn enwog am y gwaith arloesol ym maes meddygaeth a oedd yn bennaf oherwydd ymdrechion nyrsys fel Florence Nightingale, Betsi Cadwaladr a Mary Seacole.

Rhoddwyd cyhoeddusrwydd eang i'r rhyfel mewn papurau newydd a llyfrau'r cyfnod, ac aeth i'r afael â phobl Prydain.

Rhyfel Crimea

Fe ffrwydrodd rhyfel yn y Môr Du rhwng Rwsia a'r Ymerodraeth Otomanaidd dros hawliau Rwsia i amddiffyn Cristnogion Uniongred.

Dinistriodd y Rwsiaid fflyd yr Otomaniaid ym mhorthladd Sinope, ac i atal Rwsia rhag ennill goruchafiaeth bellach dros yr Ymerodraeth Otomanaidd, aeth Ffrainc a Phrydain i'r rhyfel ym mis Mawrth 1854.

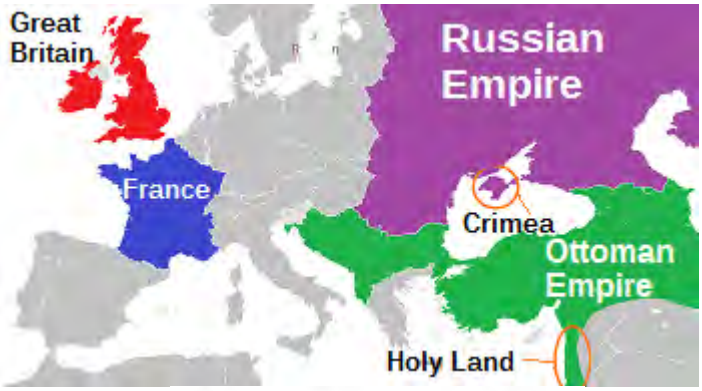

Digwyddodd y rhan fwyaf o'r ymladd am reolaeth y Môr Du, gyda brwydrau ar benrhyn y Crimea yn ne Rwsia, un enwog oedd yrddiad gwael y Frigâd Ysgafn.

Daliodd y Rwsiaid eu caer fawr yn Sevastopol am dros flwyddyn, a gwrthyrru sawl ymosodiad cyn cwympo, gan arwain at heddwch ym mis Mawrth 1856

The Charge of the Light Brigade

Alfred Lord Tennyson, 1809 - 1892

Half a league, half a league,
Half a league onward,
All in the valley of Death
Rode the six hundred.
"Forward, the Light Brigade!
Charge for the guns!" he said:
Into the valley of Death
Rode the six hundred.

"Forward, the Light Brigade!"
Was there a man dismay'd?
Not tho' the soldier knew
Some one had blunder'd:
Theirs not to make reply,
Theirs not to reason why,
Theirs but to do and die:
Into the valley of Death
Rode the six hundred.

Hyddiad y Frigâd Ysgafn yn Balaklava," peintiad 1855 gan William Simpson.

https://youtu.be/2b2nmIi0RMc

https://youtu.be/IFlGCvp_aj8

Rhyfel Crimea

Cychwynnodd Catrawd y 23ain ar gyfer y Crimea ar fwrdd y llong Trent ym mis Ebrill 1854, dan orchymyn Is-gyrnol Harry George Chester. Lladdwyd Chester yn ystod Brwydr yr Alma ar 20 Medi 1854. Datganolwyd gorchymyn i'r Uwchgapten (Cadfridog yn ddiweddarach) Daniel Lysons. Bu'n rheolwr ar y Gatrawd trwy weddill yr ymgyrch, er cael ei glwyfo ei hun yn ystod ymosodiad ar y Redan ar 18fed Mehefin 1855.

This grave in Crimea contains the remains of Lt. Col. Harry George Chester plus other officers.

Hawlfraint National Army Museum

Gwisgwyd y siaced hon gan yr Is-gyrnol Harry George Chester o'r 23ain Catrawd Troed (Ffiwsilwyr Brenhinol Cymreig) yr ymunodd â hi fel llumanwr (ensign) ar 26 Hydref 1830.

Ysgrifennodd yr Is-gadfridog Syr George Brown (1790-1865) amdano wedi hynny,

'Nid oedd y fyddin a'i Wlad yn cynnwys milwr mwy dewr na gŵr bonheddig mwy medrus.'

Yr Alma

Roedd Brwydr yr Alma yn frwydr yn Rhyfel y Crimea rhwng llu cynghreiriol a oedd yn cynnwys lluoedd Ffrainc, Prydain a Thwrci a lluoedd Rwsia yn amddiffyn Penrhyn y Crimea ar 20 Medi 1854.

Roedd y cynghreiriaid wedi glanio'n annisgwyl yn y Crimea ar 14eg Medi. Fe wnaethant orymdeithio tuag at ddinas borthladd strategol pwysig Sevastapol, 45 km (28 milltir) i ffwrdd.

Rhuthrodd cadlywydd Rwsieg, y Tywysog Alexander Sergeyevich Menshikov, y lluoedd oedd ar gael i'r safle amddiffynnol naturiol olaf cyn y ddinas, sef Ucheldir yr Alma i'r de o Afon Alma.

Gwnaeth y cynghreiriaid gyfres o ymosodiadau digyswllt. Ymosododd y Ffrancwyr ar glogwyni roedd y Rwsiaid wedi'u hystyried yn amhosib i ddringo.

Ymosododd y Prydeinwyr ddwywaith yn aflwyddiannus ar brif safle'r Rwsiaid ar y dde iddynt. Yn y pen draw, gorfododd tân reiffl gan Prydain i'r Rwsiaid encilio. Gyda'r ddwy ystlys wedi eu troi, cwympodd safle Rwsieg a bu iddynt ffoi.

Luke O'Connor

Cafodd y 23ain Gatrawd a'r cynghreiriaid eu bygwth gan lu Rwsiaidd oedd ar dir uchel tu ôl i Afon Alma, gyda'r 'Great Redoubt' yn cynnwys pedwar ar ddeg o ynnau trwm, yn y canol.

Ar 20fed Medi, wrth i'r 23ain ddringo i fyny'r llethr serth tuag at yr "redoubt" lladdwyd yr llumanwyr oedd yn cario'r Lliwiau.
Cipiodd y Rhingyll Luke O'Connor, a anafwyd eisoes yn ddrwg , liw'r Frenhines a llwyddodd rhuthro ymlaen i'w blannu ar yr "redoubt"

Rhingyll Luke O'Connor Yn Ennill Croes Victoria ym Mrwydr Alma (1854). Paentiad olew gan Louis William

Luke O'Connor

Nid oedd Croes Victoria yn bodoli bryd hynny, ond pan gafodd ei chreu ym 1856 roedd O'Connor yn un o'r 62 o gyn-filwyr y Crimea a fuddsoddwyd ynddo yn ystod seremoni yn Hyde Park. Cyflwynwyd ei fedal iddo gan y Frenhines Fictoria.
Ef oedd y derbynnydd cyntaf o'r Fyddin.

Yn ddiweddarach, enillodd reng prif gadfridog a phenodwyd ef yn Gyrnol ei hen gatrawd ar 3 Mehefin 1914.

Mae ei Groes Fictoria yn cael ei harddangos yn ein Amgueddfa yng Nghaernarfon.

Capten Edward Bell

Yn nryswch Brwydr Alma, cipiodd Capten Edward Bell wn Rwsiaidd bron ar ben ei hun a'i gymryd yn ôl i linellau Prydain.

Fe wnaeth gwrthymosodiad y Rwsiaid yrru'r Adran Ysgafn o'r "redoubt" , a gydag atgyfnerthiadau, fe wnaethant lwyddo i'w ail-ddal.

Dioddefodd y 23ain dros 200 o anafusion yn y frwydr.

Dyfarnwyd Croes Victoria i'r Capten Bell, Gellir gweld y gwn yn ein hamgueddfa yng Nhaernarfon.

Yr Alma

Dyma'r cyfan sydd ar ôl o Lliw'r Gatrawd (baner) a gariwyd ym Mrwydr yr Alma yn Rhyfel y Crimea.

Mae rhai o anrhydeddau'r frwydr ar goll.

Ar ôl i'r ymlyniad i'r lliw, cafodd J. H. Butle, ei ladd, yna cariodd y Prif Swyddog, yr Is-gyrnol Harry Chester, y lliw ei hun.

Lladdwyd ef hefyd.

Yna cafodd ei gario gan y Rhingyll Henry Smith. Byddai'r lliwiau wedi bod yn ganolbwynt i dân y gelyn. Cafodd hyn ei dyllu gan 16 o beli canon.

Parhawyd i ddefnyddio'r faner er y ddifrod tan 1880.

Yr Alma

Be ddigwyddodd wedyn…….

Costiodd y frwydr 1,600 o anafusion i'r Ffrancwyr, y 2,000 o Brydain, a'r Rwsiaid tua 5,000.

Dim ond y Prydeinwyr a gymerodd ddeuddydd i glirio'r maes brwydr o'u clwyfedig. Heb unrhyw gyflenwadau meddygol, roedd yn rhaid iddynt yrru troliau i symud y clwyfedig o faes y gad.

Wrth i fyddin Rwsieg orfod cefnu ar ei chlwyfedig, aeth llawer o'r rhai a anafwyd yn ôl i Sevastopol yn ystod y dyddiau nesaf yn bwys eu hunain. O'r rhai na allent, bu'n rhaid i ryw 1600 aros sawl diwrnod nes cael eu hwylio i ysbytai Scutari yn Constantinople.

Nid oedd gan reolwyr y cynghreiriaid unrhyw syniad o'r colledion trwm ar yr ochr Rwsieg. Roedd yr angen i gasglu offer a wasgarwyd ar maes y gad yn gohirio mynd ar eu trywydd, ac roedd y diffyg marchfilwyr yn diystyru unrhyw bosibilrwydd o fynd ar ôl y Rwsiaid ar unwaith.

Removing the Dead and Wounded after the Battle of the Alma during the Crimean War, 20 September 1854 by George Bryant Campion on display at the V&A Museum.

Brwydr Inkerman

Ymladdwyd Brwydr Inkerman ar 5ed Tachwedd 1854.

Gwelodd y frwydr ymladd ffyrnig yn cael ei rwystro gan niwl trwchus, gan arwain at gyfathrebu gwael rhwng y milwyr. Effeithiodd y niwl ar bob cam o'r frwydr.

Nod y Rwsiaid oedd gwthio lluoedd Prydain a Ffrainc yn ôl a rhoddodd niwl y bore syndod llwyr iddynt.

Ymddangosodd y Rwsiaid heb rybudd allan o'r niwl. Ond er iddynt gael rhai llwyddiannau, methodd y lluoedd ymosod â manteisio ar eu henillion.

Trodd y diffyg gweld yn Inkerman y frwydr i ymladd agos. Gorymdeithiodd catrodau Prydain tuag at sŵn tanau gwn ac ymgysylltu â'r gelyn ble bynnag y daethant o hyd iddynt.

Roedd y niwl hefyd yn atal y ddwy ochr rhag gweld cryfder y llall. Pe bai'r Rwsiaid wedi sylweddoli bod eu grym fwy na dwywaith mor fawr â grym y Cynghreiriaid, efallai na fyddent wedi colli calon pan fethodd eu hymosodiad cychwynnol.

Wrth i'r ymosodiad chwifio, gwrthymosododd y Prydeinwyr a Ffrainc, a dechreuodd byddin Rwsieg gilio.

Roedd yr amodau yn atal y fuddugoliaeth rhag bod yn un bendant. Ni throsodd y Cynghreiriaid yr encil, gan ddewis peidio â rhuthro ymlaen yn ddall, a gwylio'r Rwsiaid yn diflannu'n ôl i'r niwl.

"Inkerman" by Robert Alexander Hillingford

Gwarchae Sevastopol

Gwarchae Sevastopol gan Franz Roubaud

Gan symud o'u canolfan yn Balaklava ar ddechrau mis Hydref 1854, dechreuodd peirianwyr o Ffrainc a Phrydain adeiladu llinellau gwarchae i'r de o Sevastopol. Paratôdd y milwyr "redoubts", batris gwn, a ffosydd.

D'oedd gynnau'r Cynghreiriaid ddim yn ddigon cryf i guro amddiffynfeydd Sevastopol, ac felly fe'u gorfodwyd i gloddio i mewn am y gaeaf heb ddarpariaethau. Dechreuodd y Rwsiaid suddo eu llongau i amddiffyn yr harbwr, a defnyddio eu canon llyngesol fel magnelau ychwanegol a chriwiau'r llongau fel morfilwyr. Erbyn canol mis Hydref, roedd gan y Cynghreiriaid ryw 120 o ynnau yn barod i danio ar Sevastopol; roedd gan y Rwsiaid oddeutu tair gwaith cymaint.

Roeddent yn credu y byddai'r ddinas yn cwympo ymhen ychydig wythnosau, ond yn dilyn cyfres o wrthweithio gwaedlyd gan y Rwsiaid ym Mrwydrau Balaclava ac Inkerman, setlodd y rhyfel fel sefyllfa ddiddatrys.

Cloddiodd y ddwy ochr linellau ffos helaeth o amgylch Sevastopol. Gorfodwyd milwyr i ddioddef trwy aeaf creulon yn Rwsia, a dioddefodd llawer ohonynt "wallgofrwydd ffos," neu "shell-shock", oherwydd bomio magnelau cyson a bygythiad cyrchoedd y gelyn. Yn y pen draw, byddai'n cymryd 11 mis cyn i ymosodiad Ffrainc orfodi'r Rwsiaid i adael Sevastopol.

Parhaodd gwarchae Sevastopol rhwng Hydref 1854 a Medi 1855.

Gwarchae Sevastapol

Mi aeth yr amodau o ddrwg i waeth, yn enwedig i'r Cynghreiriaid. Ar Dachwedd 14eg, tarodd Storm Fawr Sevastopol. Roedd y Cynghreiriaid heb baratoi digon. Roedd y gaeaf yn gyfnod pan oedd ceffylau'n cael eu gweithio i farwolaeth. Roedd y dynion wedi'u gorchuddio â phebyll am gynhesrwydd, yn fudr fel moch, ac yn methu â chau drysau eu pabell hyd yn oed. Roeddent yn llwgu ac yn rhewi i farwolaeth lle roedden nhw'n gorwedd. Dechreuodd y ffosydd orlifo.

Roedd hi'n bwrw glaw ac yn bwrw eira'n gyson, a dechreuodd y dynion ddal afiechydon fel Cholera a Dysentery, digwyddiad cyffredin mewn rhyfela, yn enwedig gwarchaeau.

Daeth y rhai lwcus o hyd i'w ffordd at ddynes reit hysbys ar y pryd, sef Florence Nightingale. Daeth hi yn adnabyddus fel Gwraig y Lamp am ei bod yn cario lamp ar gyfer ei rowndiau nos o'r ysbyty maes yn Scutari yn Constantinople.

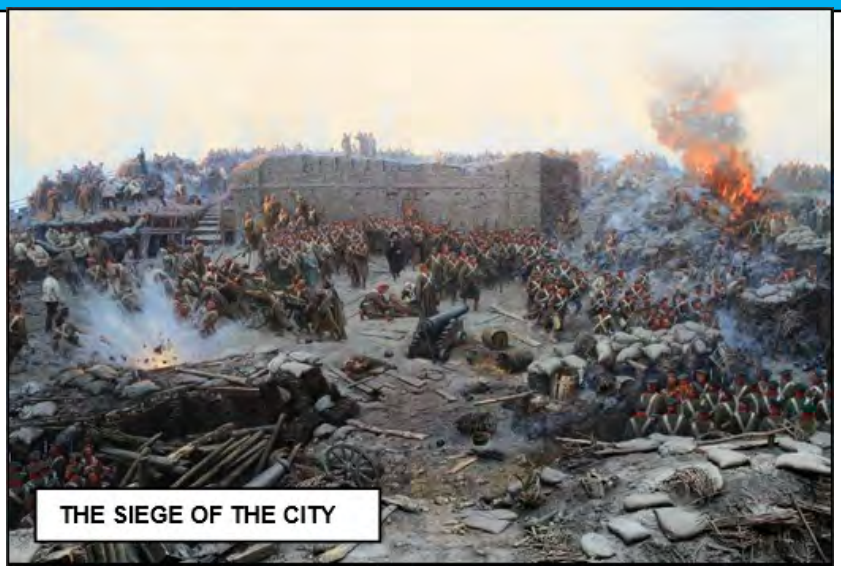

Am hanner dydd ar Fedi 8fed, 1855, dros 345 diwrnod ers i'r gwarchae ddechrau, lansiodd y Cynghreiriaid ymosodiad mawr yn erbyn Malakhov a bygwth y ddinas.

Roedd yn ymgysylltiad gwaedlyd, creulon, gan hawlio 13,000 o fywydau Rwsiaidd, 7,500 o Ffrainc, a 2,300 o Brydain, ynghyd â nifer o gomandwyr a chadfridogion ar bob ochr.

Gadawodd y Rwsiaid y ddinas gan ddefnyddio polisi crasu tir, chwythu amddiffynfeydd i fyny, eu llongau eu hunain yn yr harbwr (i'w hatal rhag cael eu defnyddio a llongau'r gelyn yn glanio), a gwacáu'r ddinas.

Ni aeth y cynghreiriaid ar eu trywydd. Daeth Gwarchae Sevastopol i ben ar Fedi 11eg, 1855, buddugoliaeth gynghreiriol ac un a baratôdd y ffordd yn y pen draw ar gyfer trechu Rwsieg, ond ar gost ofnadwy.

Gwarchae Sevastopol

Dechreuodd gwarchae Sevastopol, ym mis Tachwedd, a chafodd ei gynnal trwy gydol gaeaf ofnadwy Rwsieg pan ddioddefodd y milwyr galedi echrydus, a pharhaodd nes iddo gwympo ar 8 Medi 1855. Cymerodd y 23ain ran yn yr ymosodiad olaf ar y Redan er daeth i ben fel methiant, enillwyd dwy Groes Fictoria i'r Gatrawd. Fe'u henillwyd gan y Llawfeddyg Cynorthwyol Sylvester a Chorporal Shields a ddaeth â'r Adjutant a anafwyd yn farwol yn ôl dan dân trwm. Cyfanswm y rhai wedi eu clwyfo neu eu lladd o'r Gatrwad yn yr ymosodiad oedd 263.

Yn dilyn ei wasanaeth yn y Crimea, gwasanaethodd y Corporal Robert Shields yn India yn ystod y Gwrthryfel, ac wrth adael y Fyddin dewisodd aros yn y wlad.

Bu farw ar 23 Rhagfyr 1864, yn 37 oed yn Bombay (Mumbai bellach) a chladdwyd ef mewn bedd heb ei farcio yn Eglwys Gadeiriol Sant Thomas yn Bombay.

Ar 8 Medi 1855, yn Sevastopol, ger y Redan, aeth y Llawfeddyg Cynorthwyol Sylvester i gynorthwyo swyddog a anafwyd yn farwol ac a arhosodd gydag ef, gan ofalu am ei glwyfau, mewn sefyllfa fwyaf peryglus ac agored.

Gwarchae Sevastopol

Hyrddiad o'r 23ain yn ymosodiad y Redan, 8 Medi 1855

Llun ysgrifbin ac inc gan Is-gapten Herbert Delmé Radcliffe, 23ain Catrawd (Ffiwsilwyr Brenhinol Cymeig). Roedd yr ymosodiad yn erbyn y Redan eisoes wedi stopio pan anfonodd Uwchfrigadydd Syr William Codrington adain o'r 23ain Catrawd fel y siawns anobeithiol olaf o'r dis. Y gobaith oedd y gallai'r 23ain fynd i mewn i'r Redan drwy y wyneb dde a mynd tu ol i amddiffynwyr Rwsia. Ond pan fethodd yr ymgais hon roedd sefyllfa'r milwyr Prydeinig yn daer wrth geisio glynu ar hyd llethr allanol y Redan yn anochel.

Ymhlith y clwyfedig a lwyddodd i wneud eu ffordd yn ôl i ffosydd Prydain roedd arlunydd y braslun hwn, sef yr Is-gapten Delmé Radcliffe.

Rhyfel Crimea

Buan y cyrhaeddodd newyddion gartref fod milwyr yn marw o glwyfau brwydr, oerfel, newyn a salwch, heb unrhyw ofal meddygol go iawn na nyrsys i'w trin. Roedd angen cymorth yn gyflym, ac roedd y Gweinidog Rhyfel - o'r enw Sidney Herbert - yn adnabod y person perffaith.....

Gofynnodd i Florence arwain tîm o nyrsys i'r Crimea!

Pan gyrhaeddon nhw, daeth y nyrsys o hyd i ysbyty'r Fyddin yn Scutari (yr ardal lle anfonwyd milwyr clwyfedig) mewn cyflwr ofnadwy. Roedd yn orlawn ac yn fudr, gyda draeniau wedi'u blocio, toiledau wedi torri a llygod mawr yn rhedeg ym mhobman. Nid oedd digon o gyflenwadau nac offer meddygol, ac roedd yn rhaid i filwyr clwyfedig gysgu ar y llawr budr, heb flancedi i gadw dŵr cynnes, dŵr glan i'w yfed na bwyd ffres i'w fwyta. Ymledodd y clefyd yn gyflym a bu farw mwyafrif y milwyr o'r haint.

Rhyfel Crimea

Cafodd Betsi Cadwaladr ei symud gan erthygl yn Y Times yn sôn am yr amodau oedd yn wynebu'r rhai a anafwyd ym Mrwydr yr Alma. Penderfynodd hyfforddi fel nyrs yn Llundain, ac ymunodd â'r gwasanaeth nyrsio milwrol.

Nid oedd Florence Nightingale, a ddaeth o gefndir breintiedig, eisiau i Betsi Cadwaladr o ddosbarth gweithiol Cymru fynd i'r Crimea, ond aeth Betsi, a oedd bellach yn ei 60au, beth bynnag.

Cafodd ei phostio i'r ysbyty oedd yn cael ei redeg gan Florence Nightingale yn Scutari yn Nhwrci. Nid oedd y ddwy nyrs yn cyweld. llym fod ar waith, lle'r oedd Betsi yn credu mewn dull mwy greddfol o ofalu am y cleifion.

Symudwyd Betsi Cadwaladr i Balaclava. Gweithiodd ddiwrnodau ugain awr a gwnaeth welliannau enfawr i'r ysbyty. Gwnaeth gwaith Betsi yn Balaclava argraff ar hyd yn oed Florence Nightingale.

Gorfodwyd Betsi Cadwaladr i ddychwelyd i Lundain ym 1855. Roedd ganddi golera ac roedd yn dioddef o ddysentri. Bu hi farw ym 1860.

Yn 2009 enwyd Bwrdd Iechyd Betsi Cadwaladr er anrhydedd i'r nyrs o Gymru.

GIG CYMRU NHS WALES
Bwrdd Iechyd Prifysgol
Betsi Cadwaladr
University Health Board

Rhyfel Crimea

Cyrhaeddodd Mary Seacole y Crimea hefyd i ddarganfod amodau ofnadwy. Roedd llawer o'r milwyr yn oer, yn fudr ac yn llwglyd, ac nid oedd y rhai a oedd yn sâl ac wedi'u clwyfo yn derbyn gofal.

Penderfynodd Mary fod yn rhaid gwneud rhywbeth ac felly, gyda'i ffrind ffyddlon Thomas, agorodd "Westy Prydain" yn agos at feysydd y gad. Cwt wedi'i wneud o gynfasau metel ydoedd yn y bôn, lle gallai milwyr orffwys a phrynu bwyd poeth, diodydd ac offer.

Gwnaeth llawer o nyrsys gwaith amhrisiadwy yn gofalu am y milwyr yn Rhyfel y Crimea. Mi aeth Mary gam ymhellach, pan farchogodd ar gefn ceffyl i feysydd y gad, hyd yn oed pan oeddent yn tanio gynnau, i nyrsio dynion clwyfedig o ddwy ochr y rhyfel.

Ar ôl i Ryfel y Crimea ddod i ben, dychwelodd Mary i Lundain heb fawr o arian ac mewn iechyd gwael. Ond ni aeth ei gwaith caled heb ei gydnabod - ysgrifennodd llawer o'r milwyr at y papurau newydd am bopeth yr oedd wedi'i wneud ar eu cyfer, a mynychodd 80,000 o bobl gala elusennol ym 1857 i godi arian iddi.

Derbyniodd hefyd nifer o fedalau am ei dewrder gan lywodraethau mewn gwahanol wledydd.

Rhyfel Crimea

Rhingyll John Gamble, 23ain Catrawd (Ffiwsilwyr Brenhinol Cymreig).

Mae'n gwisgo Medal Rhyfel y Crimea gyda chlasbiau ar gyfer Alma, Inkerman a Sevastopol a Medal Crimea Twrci.

Mae hynny'n golygu mae'n debyg i'r llun gael ei dynnu ar ddiwedd ei yrfa filwrol ym mis Tachwedd 1856, pan gafodd ei ryddhau yn Chatham.

GENERAL SIR EDWARD E. G. BULWER, G.C.B.
From an engraving by Walton.

Roedd yr Is-gapten Edward Bulwer yn bresennol ym mrwydr Alma a chafodd ei ddyrchafu'n gapten ar 21ain Medi 1854.

Roedd hefyd yn bresennol ym Mrwydr Inkerman ac yng ngwarchae Sevastopol, a roddodd hawl iddo i fedal y Crimea gyda chlasbiau 'Alma', 'Inkermann' a 'Sevastopol' a medal Crimea Twrci.

Gwasanaethodd ar y staff am ran sylweddol ei yrfa oedd yn weddill. Penodwyd Bulwer yn Cyrnol y Gatrawd ym mis Mawrth 1898. Gwasanaethodd yn y rôl hon tan fis Rhagfyr 1910.

Rhyfel Crimea

Mae Cyn-filwyr Rhyfel y Crimea James William Randall 4172 yn sefyll ail o'r dde ac Edwin Lambert 4812 yw'r 4ydd o'r dde. Y Ffiwsilwr Brenhinol Cymreig Edwin Lambert 4812 Ganwyd Dorset yn 1835 a marw yn 1915 yn 80 oed.

Mwg coffa rhyfel y Crimea yn yr Amgueddfa

Rhyfel Crimea

Byddai'r math hwn o gôt wedi cael ei wisgo gan filwyr yn y Fyddin Brydeinig.

Byddai wedi bod yn wisg ymladd yn ogystal a gwisg swyddogol.

Roedd y clefyd yn rhemp yn ystod Rhyfel Crimea ac er mwyn atal y clefyd rhag lledaenu, llosgodd milwyr eu gwisgoedd cyn dychwelyd i Brydain. O ganlyniad, dim ond ychydig o'r rhain sydd wedi goroesi hyd heddiw.

Peidiodd tiwnigau ysgarlad â bod yn gyffredinol wrth Prydain symud tuag at y Rhyfel Mawr ym mis Awst 1914.

Diwedd Rhyfel Crimea

Ar 30 Mawrth 1856, daeth Rhyfel y Crimea i ben yn ffurfiol gydag Cytundeb Paris.

Derbyniodd Rwsia golled waradwyddus yn erbyn cynghrair Prydain, Ffrainc, yr Ymerodraeth Otomanaidd a Sardinia.

Parhaodd Rhyfel Crimea, a ddechreuodd ym mis Hydref 1853, am ddeunaw mis ac yn yr amser hwnnw roedd wedi esgyn i gyfres o frwydrau a gwarchaeau tameidiog. Roedd colli bywyd yn enfawr ac amlygu materion ehangach fel methiannau mewn arweinyddiaeth, ymyrraeth filwrol, colli bywyd a meddygaeth.

Weithiau gelwir Rhyfel Crimea yn ryfel "modern" cyntaf, gan na welwyd yr arfau a'r tactegau a ddefnyddiwyd erioed o'r blaen ac effeithiodd ar bob rhyfel arall ar ei ôl.

Hwn hefyd oedd y rhyfel cyntaf lle defnyddiwyd telegraff i roi gwybodaeth yn gyflym i bapurau newydd. Roedd ymdriniaeth y rhyfel mewn papurau newydd, yn enwedig ym Mhrydain, wedi caniatáu i'r cyhoedd brofi erchyllterau rhyfel mewn ffordd newydd, diolch i adrodd gan, er enghraifft, papur newydd y Times.

Byddai'r adroddiadau tramor ynghyd â gwybodaeth gan ffigurau arwyddocaol fel Florence Nightingale, yn paentio darlun hynod anffafriol gan arwain at alwadau am ddiwygiadau.

Rhyfel Crimea

The Daily Mirror

THE MORNING JOURNAL WITH THE SECOND LARGEST NET SALE

No. 2,128. Registered at the G. P. O. as a Newspaper. MONDAY, AUGUST 22, 1910 One Halfpenny.

FLORENCE NIGHTINGALE LAID TO REST IN A WILTSHIRE VILLAGE: CRIMEAN VETERAN'S LAST TRIBUTE TO THE "LADY WITH THE LAMP."

Although the nation longed to give her an Abbey funeral, Florence Nightingale, one of history's most noble heroines, was laid quietly and simply to rest on Saturday in the churchyard at East Wellow, near Romsey, Wiltshire, where she spent many of the happiest days of her girlhood. It was one of her last wishes, and so it was respected. An impressive memorial service was held at St. Paul's Cathedral, and attended by representatives of the Empire's might and power, who did last honours to the great founder of nursing. But at East Wellow all was simplicity. As the body was borne to the grave everyone noticed the trembling and pathetic figure of an old Welsh Fusilier, named John Kneller, who fought at Sebastopol, and was one of those who in Scutari Hospital the "Lady with the Lamp" personally attended and helped to restore to health and activity. Above, Kneller is seen after the interment, sorrowing over the grave where Miss Nightingale lies beside her father and mother.

Yma mae Ffiwsilwr Brenhinol Cymreig - cyn-filwr Crimea - yn talu ei barch i Florence Nightingale.

Darlun o frwydr Alma, gan Richard Caton Woodville, Jr.